

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Faculty of Social Sciences, Charles University
Smetanovo nábř. 6, 110 01 Praha I
telefon: 00420 2 / 242 38 450
fax: 00420 2 / 242 35 644

Oponentský posudek na bakalářskou práci:

Klimesš, Vladislav: Americké ekonomické sankce uvalené na Indii po jaderných testech v roce 1998, IMS FSV UK, 2009, 56 s.

Autor si ve své bakalářské práci stanovil za cíl pojednat o amerických ekonomických sankcích, které byly vyhlášeny vůči Indii po jaderných testech v roce 1998, a o jejich dopadech. Jedná se o téma nesporně zajímavé, které doposud nebylo v české literatuře podrobněji zpracováno. Zároveň jeho poměrně přesná časová a obsahová ohraničenost snižuje nebezpečí příliš širokého záběru hodnocené práce.

V úvodu autor charakterizuje povahu své práce a stanovuje tezi, kterou se bude snažit obhájit. Následuje rozbor literatury, který je však omezen pouze na jeden odstavec. To nepovažuji za zcela dostatečné, navíc u většiny použitých publikací a zdrojů je pouze taxativně vymezeno, čím se zabývají, popřípadě je rozbor „odbyt“ konstatováním, že byly pro napsání práce důležité. Jediné kritičtější hodnocení nalezneme u často dále v textu citované práce Stroba Talbotta, amerického vyjednavče při rozhovorech s Indií, jehož knihu autor označil za „nejméně nezaujatý“ z použitých zdrojů. S tímto hodnocením lze sice v zásadě souhlasit, na druhou stranu je ovšem zmíněná práce přínosná právě proto, že byla napsána přímým účastníkem bilaterálního jednání mezi oběma státy a může tedy obsahovat zajímavé informace a postřehy, které nebyly dalším autorům dostupné.

Po úvodu následuje krátký historický exkurz do problematiky indicko-amerických vztahů. Obecně lze říci, že autor se s problémem uvedení čtenáře do problematiky vypořádal celkem dobře. Nevyhnul se však bohužel některým nepřesnostem. Na straně 7 (a později na dalších místech v textu) se nejedná o „Hnutí nezávislých států“, nýbrž o „Hnutí nezúčastněných států“ (což vyplývá i z anglického názvu Non-Aligned Movement). Hnutí se navíc nekonstitovalo v roce 1955, ale spíše až v roce 1961, kdy proběhl jeho první summit v Bělehradu. Určité výhrady lze mít i k hodnocení americko-indických vztahů za studené války. Autor tvrdí, že Indie navázala spolupráci se SSSR kvůli spojení USA s Pákistánem a nutnosti vyvážit toto spojení vlastní aliancí se silným partnerem (s. 7). Otázkou ovšem je, zda si Indie nezavinila tuto situaci sama, právě svojí vyhraněnou antikoloniální rétorikou a účastí v Hnutí nezúčastněných států, které se vůči USA dosti ostře vymezovalo. Během Nixonova prezidentství pak bylo americké spojení s Pákistánem i součástí sblížení USA s Čínou (jejímž spojencem Pákistán tradičně byl), naopak na Indii ulpělo kvůli spolupráci s Moskvou z amerického pohledu stigma nespolehlivosti, které začalo postupně mizet až po rozpadu SSSR a bipolárního rozdělení světa jako celku.

V části práce věnované jaderným testům z roku 1998 autor popisuje možné příčiny těchto testů a motivaci, kterou Indie k jejich provedení mohla mít. Zde bych zejména vyzdvihl úvahu, že za testy stál indický kalkul s pákistánskou odvetou a sankcemi vůči oběma zemím, které by ve svém důsledku poškodily více Islámábád než Dillí (s. 14). Sice se, jak autor správně uvádí, jedná o spekulaci, nicméně se domnívám, že je opodstatněno a že představuje zajímavý doplněk a obohacení dalších uvedených zdůvodnění. Možná stálo za úvahu podrobněji zmínit, jak reagovalo mezinárodní společenství na první indické jaderné testy (1974), a jak a proč se tato reakce odlišovala od reakce v roce 1998 (autor uvádí pouze neformální reakci Henryho Kissingera). Rovněž by bylo vhodné některá uvedená tvrzení citovat z relevantních zdrojů – například na straně 12, kde autor píše, že Indie věděla, že Pákistán je držitelem jaderné zbraně a že je „schopen ji za určitých podmínek otestovat“. Otázkou do diskuze je pak reálný dopad jaderných testů a indického jaderného arzenálu obecně na konflikt v Kašmíru – zde totiž boj dlouhodobě (až na několik dějinných okamžiků, kdy střet eskaloval) není veden konvenční formou, a zbraně hromadného ničení coby psychologický deterrent zde mají poměrně omezené využití. Je tomu tak i proto, jak autor později správně uvádí, že Indie jasně deklarovala, že její jaderná doktrína fakticky vylučuje možnost prvního úderu (s. 35). V tomto případě by musel zaútočit jako první Pákistán, což není příliš reálné, pokud by nedošlo k radikální změně politického systému v zemi. Poslední otázkou, kterou bych chtěl v této souvislosti zmínit, je autorem zmiňované nebezpečí úniku jaderného „know-how“ a jeho zneužití jak třetími zeměmi, tak například radikálními skupinami zejména v Pákistánu (s. 13, 27). Toto nebezpečí nepochybně existovalo a existuje, nicméně není úplně jasné, zda a jak se výrazně zvýšilo v důsledku jaderných testů v roce 1998. Nejsem si úplně jist, zda argument, že právě vnímání této hrozby do značné míry zapříčinilo tvrdý postup USA a vyhlášení sankcí, může být považován za relevantní.

Ve třech ústředních kapitolách práce je pak obsaženo vyhlášení amerických sankcí, jednání mezi oběma zeměmi a konečně zhodnocení účinnosti sankcí. Z hlediska faktického je tato část zpracována dobře a poměrně přehledně. Určitý problém je nicméně v samotném vymezení cíle práce a její teze. V této souvislosti je na místě se zeptat, co je míněno autorem často používaným termínem „efektivita sankcí“. Jedná se čistě o jejich dopad na hospodářství postižené země, či o jejich přispění k dosažení nápravy ve věcech, kvůli kterým byly primárně přijaty? Pokud se jedná o druhou možnost, pak lze říci, že americké sankce, vyhlášené v letech po druhé světové válce, nebyly efektivní téměř nikdy – i v Asii lze jmenovat namátkou například Barmu (Myanmar), Severní Koreu, Írán nebo Irák, kde americké sankce sice vedly k (v některých případech i k značnému) zhoršení hospodářské situace dotčených zemí, nicméně stanovených cílů v rovině politické a bezpečnostní zpravidla dosaženo nebylo. Je-li tomu tak, pak tvrzení, že sankce představují „jindy účinný nástroj americké zahraniční politiky“ (s. 38), bude přinejmenším diskutabilní. V konkrétním případě Indie je rovněž poněkud obtížné určit, zda sankce nepřinesly kýžený efekt proto, že byly uplatňovány pouze krátkou dobu a proto neměly čas se projevit, nebo proto, že na jejich striktním dodržování nebyl ze strany Clintonovy administrativy zájem. Pokud by platila druhá varianta, pak sankční opatření de facto ani

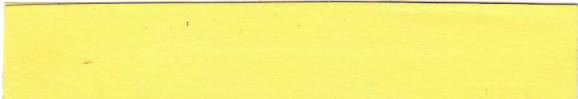
neměla šanci uspět, a debata o jejich efektivitě či neefektivitě bude nevyhnutelně samoúčelná. To ostatně naznačuje i autor, když argumentuje, že na straně USA nebyl na tvrdém uplatnění sankcí zájem ze strategických důvodů a že jejich vyhlášení mělo mít spíše výstražný účinek vůči ostatním zemím (s. 47) – ani toho však nakonec nebylo dosaženo.

Z hlediska stylistického a jazykového nejsou v práci závažnější problémy kromě několika gramatických chyb a ne zcela obratně užitých vyjádření. Například rozhovory mezi indickým ministrem zahraničí a americkým náměstkem ministra zahraničí lze asi stěží označit jako jednání „na nejvyšší státní úrovni“ (s. 30). Musím se ale zmínit u používaných přepisů indických a pákistánských jmen. Na jedné straně oceňuji, že autor nepoužívá anglického přepisu, a že pro řadu jmen naopak užívá české formy. Bohužel však tato transkripce není v práci aplikována konzistentně – často se vyskytují i anglické formy, a to i u často používaných názvů jako Jammu (např. s. 10 a dále v textu, česky správně Džammú), Bangalore (s. 25, Bengalúr), Nawaz Sharrif (s. 13, Naváz Šaríf), atd. Jméno bývalé pákistánské hlavy státu se pak vyskytuje jak v českém (Pervez Mušaraf, s. 34, ještě správněji Parvív Mušaraf), tak v anglickém přepisu (Musharaf, s. 36). Správné české přepisy by přitom bylo možno dohledat v běžně dostupných populárněvědeckých publikacích – např. *Dějiny Indie* (Lidové noviny: 2008), *Pákistán* (Libri: 2002), apod.

Poslední odstavec posudku je věnován struktuře použité literatury a pramenů. K dané problematice, která není příliš časově vzdálena, existuje doposud poměrně málo literatury, a je proto v pořádku, že autor svoji práci opírá především (i když ne výlučně) o články z internetových zdrojů a elektronické zdroje obecně. Nicméně v historickém exkurzu bych uvítal použití některé z přehledových publikací, ať již uvedených v předešlém odstavci, nebo dalších, např. *India after Independence* (Penguin Books: 2000), kde by autor bezpochyby našel i dostatečně detailní popis kašmírského konfliktu (a nemusel by tak údaje o něm přebírat z *BBC*). U informací o organizaci OPIC bych pak raději využil přímo webové stránky této instituce (<http://www.opic.gov/>) než stránky Ministerstva životního prostředí ČR, které stejně citované údaje od OPICu převzalo. Již zmiňovaná publikace Stroba Talbotta *Engaging India – Diplomacy, Democracy and the Bomb*, která je autorem hojně využívána, se neobjevuje v seznamu použitých zdrojů na konci práce.

Závěrem však chci zdůraznit, že výše uvedené nedostatky, byť snižují kvalitu práce, nezakládají důvod k tomu, aby nebyla úspěšně obhájena. Je třeba zejména ocenit, že si autor vybral téma, které není u nás příliš známé, a přispěl tak k jeho lepšímu poznání a snad i pochopení. Práci tedy navrhuji k obhajobě s hodnocením **velmi dobře**.

V Praze dne 28. 5. 2009

Př. Dr. Jan Bečka

AS IMS FSV UK / OV FSV UK